

A rendőrség államosítása elleni véleményekből.

(Police Force Anti-Nationalization Opinions.)

Absztrakt

Az 1848/1849-es magyar forradalom és szabadságharcot megelőzően a rendvédelmi szervezetek az önkormányzatok kompetenciájába tartoztak. A forradalmi magyar polgári kormány ugyan tett lépéseket a rendvédelem centralizációjának irányába, azonban a honvédő harcok ennek kivitelezését nem tették lehetővé. A magyar forradalom és szabadságharcot a cári haderő segítségével elverő HABSBERG-hatalom a Kárpát-medence területére is kiterjedő a birodalom egészére kiterjedő központosított rendőrséget és csendőrséget hozott létre, amely a magyar hazafiak üldözésében való részvétele miatt gyűlöletes volt a nemzet előtt. Ezért a kiegyezés nyomán nem lehetett központi rendőrséget létrehozni, hanem a rendfenntartás ismét az önkormányzatok kompetenciájába került. Ez a rendvédelmi modell azonban rossz hatásokkal működött. Ezért fokozatosan, több lépcsőben valósították meg a centrális vezetésű rendvédelmi modellt. Ennek kapcsán elméleti vitákra került sor, melyben a decentralizmus hívei lényegében alulmaradtak. Így került sor 1919-ben valamennyi városi rendőrség államosítására.

Kulcsszavak

önkormányzati rendőrség ; állami rendőrség ; a rendőrség államosítása ;
Magyar Rendőrtisztviselők Országos Szövetsége ; rendőr kongresszusok

Abstract

Prior to the 1848 Hungarian Revolution and War of Independence, law enforcement organizations fell under the jurisdiction of their respective local government. Although the revolutionary Hungarian government took steps to centralize law enforcement, the battles of the war made implementation impossible. The HABSBERG power, which had crushed the Hungarian Revolution with the help of Czarist Russia, centralized the police and gendarmerie throughout the Carpathian Basin; the Hungarian people hated these organizations for their persecution of Hungarian patriots. Therefore, in the wake of the Austro-Hungarian Compromise of 1867, a centralized police force was not permitted. Instead, the maintaining of law and order was once again the responsibility of the local governments. This law enforcement model, however, operated inefficiently. Therefore, in piecemeal fashion, a centralized law enforcement model was gradually implemented. During this time, theoretical debates took place in which supporters of decentralism essentially lost. As a result, several cities lost authority of their respective police force to the power of the centralized state in 1919.

Key words:

local government police ; state police ; nationalization of the police force ;
National Association of Hungarian Police Officers ; police congresses

*

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (ORCID) : <https://orcid.org/0000-0001-7819-1781>

Institutional attachments

= Szerző intézményi kötődései :

- Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
@: ermi_uiroda@freemail.hu

Date of registry = Regisztrálás dátuma : 2019. IX. 16.

Date of acceptance = elfogadás dátuma : 2019. XI. 10.

DOI : 10.31627/RTF.XXIX.2019.58N.15-28P

A centralistákkal szemben a vármegyék önkormányzatának meghagyásáért küzdő municipalisták álláspontjai már az 1840-es évektől, később pedig a városi, községi önkormányzatiság önállóságát féltő véleményeik, olyan előkelő helyet foglaltak el a magyar közigazgatás fejlesztése előre lépésének történetében, amelyek kitapinthatók a rendőrség államosításának témakörében is. Az államosítás ellenvéleményei vagy ténylegesen kisebbségben voltak — legalábbis az idő haladtával kisebbségbe kerültek — vagy kevesebb dokumentum lelhető fel rájuk vonatkozóan. Mindenesetre voltak, megemlíetésük kötelező, akkor is, ha esetenként az államosításért küzdők hozták fel azokat, akár olyan formában, hogy rögvest közölték ellenérveiket is.

Az államosítás nem más, mint állami (államtól eredő) irányítás alá vétel. Természetesen az önkormányzatok is az állam részei és a központi államhatalom is az állam része. A korabeli terminológia azt a folyamatot nevezte államosításnak, amikor szervezetek és hatáskörök az önkormányzatok kompetenciájából a központi államhatalom közvetlen irányítása alá kerültek. Az állam, mint hatalom/uralom, jelentősen mutatkozik meg a közigazgatásban /államigazgatásban.

A közigazgatás végzi az állampolgárok irányítását, ügyeik intézését, mint a végrehajtó hatalom közvetítője. Itt jelennek meg: az egyféle (magyar) közigazgatáson belül a szervezetek kialakításának rendszerei, a centralizáció és a decentralizáció, és maguk a szervezetek; az állami feladatra alkalmazott tisztviselők (az állami emberek); olyan ügyek, ügy csoportok (hatáskörök), amelyek korábban nem tartoztak oda; a felhasználható anyagiak. A közbiztonságvédelem/rendvédelem képezi azt a hidat, amely átvezet a rendőrség államosításához.¹

A rendvédelem újra szervezésének jelző kövei a magyar központosítási törekvések útján több ízben fellelhetőek:

- az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc idején²;
- a sajtóban folyó nyilvános viták, véleményközlések során, különösen az 1869-ben indult *Közbiztonság* című szaklap oldalain³;
- a rendőrtisztviselők tanácskozásain⁴;
- a fővárosi rendőrség államosításában⁵;
- a csendőrség megszervezésében⁶;
- a rendőrkapitányok, főispánok általi, élethossziglani kinevezésében⁷;
- a vármegyei közigazgatás államosítását célzó Lex Szapáryana törvényjavaslatban⁸;
- a határrendőrség létrehozásában⁹;
- a fiumei rendőrség államosításában¹⁰;
- a Vörös Órség felállításában¹¹;
- az államrendőrség felállításában¹²;
- a rendőrség államosításában¹³.

A XIX. század közepétől a magyar rendőrség modernizálásának útját a rendőrtisztviselők dominánsan az államosításban látták. Az államosítás nem a célt jelentette, hanem az újjászervezés megvalósítási formáját. Az ellenzők esetenként nem a fejlesztést vetették el, hanem a megvalósítás lehetőségét látták másképpen. Érveiket azonban az államosítás hívei rendre megcáfolták, bár ők sem tudtak felül kerekedni a szükséges anyagiak hiányán. Az államosítással egyetértők késleltető taktikájának esett áldozatául a vidéki rendőrség államosításának beteljesülése.

Az érveléseket, cselekvéseket és mulasztásokat magukba foglaló történések megjelentek politikai és szakmai síkon, kormányzati és települési szinten, az ellenállás és elodázás megnyilvánulásában egyaránt. Sőt, a vidéki rendőrség államosításának végrehajtása során, annak folyamatában illetőleg közvetlenül utána is kerültek felszínre ellenvélemények.¹⁴

ORBÁN Balázs országgyűlési képviselő a fővárosi rendőrségről szóló törvényjavaslat tárgyalásakor arról szólt, hogy az addigi rendőrségi szervezet igen rossz volt, de ha törvényt akarnak alkotni ne a rosszat toldozzák-foltozzák, hanem igyekezzenek jót, alapost létrehozni. Álláspontja szerint a javaslat elkészítői a hazai viszonyokra nem voltak kellő figyelemmel, inkább a külföldi rendőrségeket tanulmányozták és arra fektették a hangsúlyt, hogy a municipium jogköréből kivegyék a rendőrséget. Nem tudta elfogadni azt a miniszterelnöki ellenvetést, hogy az igazságszolgáltatás is kikerült onnan, mivel az a municipium kebelében jobb és gyorsabb lett volna a véleménye szerint. A felszólaló úgy foglalt állást, hogy a törvény elfogadásával a rendőrség a miniszterelnöknek kiszolgáltató szervezetté vált volna.¹⁵

A XIX-XX. század fordulóján a modernizálást szorgalmazó rendőrkapitányok, polgármesterek előterjesztései gyakran kerültek az irattárak polcaira, mondván az önkormányzati rendőrséget sürgősen fejleszteni, mivel kűszöbön az államosítás.

Pécs polgármestere 1894. XI. 19-én a költségvetési előirányzat megvitatásánál, a rendőrszemélyzet létszámának emelésére tett javaslatot. Az előterjesztést kiadták a Közrendészeti Bizottságnak, megfontolás és véleményezés céljából, mivel „a közigazgatás államosításának küszöbén” vannak, ezért minden „pótadó újítás elkerülendő.”¹⁶

1898 novemberében szintén Pécssett, bizottsági tag rendőrlaktanya építése iránti igényelőterjesztésének elutasításában egyik indokként felhozták, hogy „a rendőrség államosítása csak rövid idő kérdése.”¹⁷

1902. VIII. 25-én viszont arról szólt a polgármester, hogy a bajt — amely a csekély rendőri létszám-ból fakad — teljesen orvosolni, amikor a rendőrség államosítása már „rövid idő múlva megtörténik és további hozzájárulást fognak a városnak megállapítani anyagi érdekből tanácsosabb nem megtenni és bízom abban, hogy rendőrségünk buzgalma az erők számát lehetőleg pótolni fogja.”¹⁸

Sajtóban, 1903-ban megjelent vélemény szerint Szegeden azért nem akarják a rendőrséget újjá szervezni és létszámát szaporítani, mert „váltig az államosítást várják...”¹⁹

Évtized múltán a bejelentő hivatal felállítása kapcsán szintén felszínre került a vidéki rendőrség államosításának a várása, ezért a szegedi városvezetés igyekezett a végrehajtást elodáztatni, mondván nincs pénz és az államosítás is közel van. A főkapitány kérésére végül 1914-ben a hivatal megszervezésre került.²⁰

1897 őszén, a polgármesterek kongresszusán Esztergom polgármestere felszólalt a rendőrség államosítása ellen. Egyúttal javasolta azt, hogy az állam az önkormányzatok számára az adminisztrációs kiadásokhoz bizonyos évi összeggel járjon hozzá.²¹

Amikor 1900. III. 1-én a rendőrség költségvetésének tárgyalásakor VISONTAI Soma képviselői felszólalásakor a rendőrség általános államosítását óhajtandónak minősítette, MADARÁSZ József „*Még azt is!*” – közbe kiáltásával adott hangot ellenvéleményének. VISONTAI Soma közölte, hogy az autonóm jogokat meg lehet óvni. A vidéki rendőrfőkapitányokat a főispánok nevezik ki, anélkül, hogy a kinevezés az autonómiának a kárára válnék. SZÉLL Kálmán miniszterelnök kifejezte, hogy nagyfontosságúnak tartja a rendészet kérdését, a rendőrség minden dolgát nagy figyelemmel kíséri. Egyetért azzal, hogy a rendőrség csak akkor lehet tökéletes, ha államosítják. Ez összefügg a közigazgatási reformmal, melytől el nem választható, annak megvalósulásával a rendőrség reformjára is sor kerül.²²

E reformtörekvések vergődésében megszületett határrendőrség vajúadásában húzódozó kulisszatitokként hozta fel a Közbiztonság 1910. évre kiadott almanachja azt, hogy már 1902 őszén elkészült a határrendőrségi törvényjavaslat.²³

Gróf TISZA István miniszterelnök és belügyminiszter félretette, mert az egész ország rendőrségének államosítását tervezte programjában. A báró FEJÉRVÁRY Géza vezette kormány elővette az aktát melynek életre kelt a második állami rendőrség, a határrendőrség.²⁴

Gróf TISZA István 1911. III. 31-én elhangzott országgyűlési felszólalásában kitért arra, hogy a kisebb területekre széttagolt rendőri hatóságok államosítása a gyorsan végrehajtandó feladatok egyike lenne, melyet kapcsolatba kellene hozni a szerencsétlenül konstruált határrendőrség reorganizációjával. Annak idején megállapodtak, hogy a határrendőrségi törvényt nem léptetik életbe, hanem államosítják a rendőrségeket. Azóta a határrendőrség életbelépett és az is „... egy szerencsétlen ötödik kereke a mi közigazgatásunknak maga sem tudja, hova tartozik, mi a hatásköre, kellő kapcsolat, összefüggés és szerves egység nélkül a közigazgatás többi szerveivel, zakatol az úrben, alkalmatlanságot sokat okoz, de hasznát jóformán semmit.”²⁵ Megjegyezte azt is, hogy sokba került ez a reform és a városi rendőrségek államosítása nem merülhet ki csupán a városoknak juttatott pénztámogatással. A következő lépés a rendőrség államosítása kell, legyen.

A Közbiztonság a Magyar Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) rovatában a beszédet lehozta valamint véleményt is közreadott azzal kapcsolatban, hogy az államosításnak vannak ellenzői. A politika, a pártpolitika belegázol e kérdésbe is. Sőt akadt előkelő helyről érkezett vélemény, amely a városi rendőrségek államosításától óva intett minden gondolkodó embert. A hangoztatott vádak szerint veszélyt jelentett a központi hatalom túltengése az alkotmányos autonómiára, továbbá az egész közigazgatás vonalán végbement államosítás előőrsének tekintették a rendőrség államosítását. A cikk szerzője kitért arra is, hogy az államosítás támogatóinak soraiban okkal vannak kételkedők, hiszen a két évtizedes várakozás kétkedéseket is felvethetett.²⁶

KADA Elek kecskeméti polgármester 1903-ban közreadott nézete szerint a rendőrkapitányok hatáskörét annyiban kellett volna módosítani, amennyiben a rendőrfőkapitányi állást választás kellett volna betölteni. „Ellenben feltétlenül mellőzendő a rendőrség tervezett államosítása. Kiszakítása az önkormányzatok szervezetéből nagymértékben csökkentené az autonómiát és a működést a városokban. Elretentő példa a főváros rendőrege és az önkormányzati hatóságok állandó viszálkodása.”²⁷

1906 decemberében a *Pesti Hírlap* adott teret dr. BOLDISÁR Kálmán debreceni rendőrfőkapitány-helyettes tanulmányának, amelyben — ellentmondásoktól sem mentesen — a szerző hosszan foglalkozott a vidéki városok rendőrségének államosítása témájával. Dr. BOLDISÁR Kálmán rögzítette, hogy a vidéki rendőrségek Magyarországon a közszolgálat legfontosabb szervezetei, velük kapcsolatban azonban meglehetősen sok a panasz. Néhány év óta a segítséget a köztudat az államosításban látja, anélkül, hogy bizonyított lenne annak gyógyító hatása. Maguk a városi rendőrségek is érezvén rossz helyzetüket a fizetés és a hivatali szervezet terén, a már szokássá vált szervezkedés eszközehez folyamodtak. Jelezte, hogy a törvényhatósági jogú városok rendőrsége csak saját városa szervezetéhez tartozik, a rendezett tanácsú városoké a városi önkormányzaton kívül a vármegyei hatóság keretébe is beilleszkedik. A jövőbeni fejlődés sorsa véleménye szerint azon múlhatott, hogy a városok rendészeti feladatait állami kötelességnek tekintsék, amely elsősorban politikai s csak másodsorban közigazgatási szempontból megítélendő kérdés. Úgy gondolta, hogy rendőri intézménynek nem szabad elszakadnia a városi önkormányzattól és az állam végrehajtó közegévé átalakulni. Azt tartotta lényegesnek, hogy a társadalom a köz javára tartsa fenn a személy- és vagyónbiztonságot, anélkül, hogy az államhatalom katonai szervezésű rendőrsége ránehezednék az önkormányzati hatóságokra és az egész közéletre. Álláspontja szerint minden központosító hatalmi szervezetet az erőszak tartott fenn, amelynek a magyarországi rendőrségi intézmény múltjában nem volt nemzeti gyökere. Úgy vélte, hogy ha az állam a rendőri intézményt modern alapokon kívánja fejleszteni, akkor tegye azt, a törvényhatósági jogú városok anyagi segítségével és törvényi támogatással. Fejlessze a városok rendőrségét olyanná, mint a székesfővárosi rendőrség, ha azt mintának lehet tekinteni. Nagyon ráfért a vidéki rendőrség intézményére, hogy azzal az illetékes állami tényezők minél többet foglalkozzanak, de segíteni az anyagi állapotok javításával lehetett, mert a finansziális lehetőségek befolyásolták a jövő fejlődését. Az államosítást egynek tekintik a helyzet javításával, mert ezúton remélték az anyagi előnyök elérését. Ezt az álláspontot erősítette, hogy a törvényhatósági jogú városok vezetői előtt a rendőrség intézménye még mindig mostoha elbánásban részesült. A törvényhatóság közvéleménye fölháborodott, hogy rossz a rendőrsége. Álláspontjuk szerint a rendőrség államosítása a központi államhatalom kiterjesztését is jelentette volna, ennél fogva a rendőrség államosítása ellen szóltak, mert szerintük a rendőri intézmény és a rendőrök helyzetének anyagi javítása elérhető lett volna az államosító törekvések kiszélesítése nélkül is. Pénzügyi szempontok nem képezhettek gátat, mert az államnak mindenféleképpen hozzá kellett járulnia a vidéki rendőrség fenntartásához. Álláspontjuk szerint a független önkormányzati rendőrség nagyobb polgári közszabadságot nyújtott, mint az államhatalom vak erőszakká süllyedő rendőri közegei. Tapasztalatuk szerint Magyarországon emberöltők óta rossz emlékű, sőt gyűlölt az állami rendőrség, amely a törvény becsületes végrehajtását parancsszóra készségesen átértelmezi.

Zárókövetkeztetések szerint a városi törvényhatóságok rendőrsége, államosítás nélkül fejlesztendő; az állampolgárokat törvény védje a rendőri túlkapasok ellen; a rendőrséget pedig a szolgálati pragmatika kötelezze kötelessége szigorú és pontos teljesítésére.²⁸

Rövidebb tartalommal több újság is tájékoztatót arról, hogy a debreceni rendőrtisztviselők értekezletet tartottak, melynek végkicsengése a törvényhatósági jogú városok rendőrségeinek fejlesztése az államosítás mellőzésével, de az állami hozzájárulás növelésével, amely a városi önkormányzatokon belül kerülhet végrehajtásra. Javaslatukat, megtárgyalás végett, megküldték Kecskemét törvényhatóságának is.²⁹

1907. II. 23-án egy debreceni rendőrfogalmazó *A Város* hasábjain tett közzé választ dr. ANGYAL Armand győri rendőrfőkapitánynak a *Közbiztonság (Rendőri Lapok)* folyó évi 5. számában megjelent közlésére. A szerző jelezte, hogy a debreceni rendőrségen dr. BOLDISÁR Kálmán főkapitány-helyettes által összehívott értekezleten született memorandumot, mint a tanácskozás jegyzője, ő is aláírta. A memorandumra több városi rendőrségtől kaptak üdvözlő levelet, mely annak bizonyítéka volt, hogy nemcsak a debreceni rendőrség foglalt állást az államosítás ellen. A szervezők azt érezhették, hogy azt az utat választották a vidéki rendőrség fejlesztésére, amelyen a leghamarabb érhetek el célt. Következtetésük szerint a vidéki rendőrség államosításáért öt éve kezdődött mozgalom eredményt még nem ért el és a közelmúltban tartott budapesti kongresszus³⁰ is csak a remények erősödéséhez vezetett.

Az ok pedig az volt, hogy az államosításért olyan helyen kopogtattak, ahol azzal ellenkező meggyőződést vallottak. Úgy gondolták, hogy ebben a témában ne politizáljanak a rendőrtisztviselők, mert a politizáló kormány minden államosításnak az ellensége. A debreceni rendőrtisztviselők városi törvény megalkotását várták, amely kapcsán a törvényhatósági jogú városok³¹ rendőrségei egységes szolgálati pragmatikát nyerhettek, és tagjaik jobb fizetésben részesülhettek. Ezzel egycsapásra megjavulhatott volna a vidéki rendőrség helyzete. Egyébként az államosítással történő hitegetés arra vezetett, hogy a városatyák az államosításra vártak, ezért a rendőrségi fejlesztések elmaradtak.³²

A Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesületének (MROE) 1907. II. 18-án tartott alapító ülésén HULIMKA (HEGEDŰS) Sándor szilágysomlyói rendőrfőkapitány elnöki beszédében elhangzott, hogy a vidéki rendőrségek működésének eredménytelensége „... *elsősorban annak tulajdonítható, hogy a gyakori kormányválság alatt, az egyes politikai pártok a vidéki rendőrségeket saját politikai céljuk elérésére használták fel.*”³³

További körülményként említette, hogy a vidéki városokban szabályrendeletek közbehozatalával gyakran kivették a rendőrkapitányok kezéből a rendelkezési jogot. „*A városok intéző körei természetesen mindent elkövetnek, hogy az államosítás kérdése megghiúsuljon. Erre nemcsak hatalmi, hanem anyagi szempontból is törekszenek, mert attól tartanak, hogy a rendőrség államosítása esetén oly összeggel kell hozzájárulniuk az államrendőrség fenntartásához, amennyi költségvetésükben e célra fel van véve, de amennyit a jelen körülmények között a rendőrség fenntartására nem fordítanak.*”³⁴

E kongresszuson debreceni rendőrkapitány indítványt terjesztett elő a vidéki rendőrség államosítása ellen, mert az államosítással még több hatalmat biztosítának maguknak a mindenkori kormányok.³⁵

A három debreceni rendőrtisztviselő — köztük a debreceni rendőrkapitány — nézeteinek cáfolatára emlékeztetve *A debreceni rendőrség és Debrecen sz. kir. város közönsége* alcímmel, HULIMKA (HEGEDŰS) Sándor a MROE alakuló ülésén, 1907. XII. 17-én, az elnöki beszámolóban kitért arra, hogy nevezettek homlokegyenest foglaltak állást „... *s arra a fölfedezésre jutottak, hogy a rendőrség államosítása helyett meglehet e kérdést egészen pompásan oldani a városi törvény keretében is. Midőn erre nézve is megadtam annak idején az érdemleges választ és megadta az arra leginkább hivatott fórum, a rendőrkapitányok országos kongresszusa, most amidőn a MROE-nek alapító tagjai között első helyen Debrecen sz. kir. város közönségét, illetőleg annak érdemes tanácsát van szerencsénk üdvözölni, lehetetlen örömről kifejezést nem adnunk a két fölfogás közötti különbség fölött. Amikor ugyanis a debreceni rendőrségi tisztikar nyílt mozgalmat indít a mi törekvésünknek megbénítására, amikor egyesületünkől teljesen távol tartja magát, akkor ennek a nagy, intelligens magyar városnak nemes tanácsa ide áll mellénk és buzdító példaként elsőül lép alapítóink sorába.*”³⁶

Az állami költségvetés tárgyalása során HALÁSZ Lajos 1908. V. 8-án, a kiadások oldaláról megközelítő, az államosítás mellett érveket felsorakoztató, észrevételeiben szólt arról is, hogy a vidéki rendőrség államosításának ellenzői felhozták azt, „... *hogy olyan nemzeti küzdelem idején, amilyen a múlt esztendőben lejátszódott, a rendőrség a középponti hatalom érdekeit képviselné, amint a csendőrség tette. Ettől én nem félek, különösen, ha a rendőrség államosítását a jelenlegi belügyminiszter úr végzi el, aki erős municipálista és a szolgálati pragmatikában vagy tételes törvényekben találni fog garanciát arra, hogy a rendőrséget karhatalmi célokra csak azok használhassák, akiknek a törvény erre jogot ad.*”³⁷

HALÁSZ Lajos felszólalását követően gróf ANDRÁSSY Gyula belügyminiszter a folyosón kijelentette, hogy szívesen államosítja a rendőrséget, ha a függetlenségi párt ehhez a tervhez hozzájárul.³⁸

A sajtóban felemás gondolatokat is kiváltó elemzések is jelentek meg HALÁSZ Lajos beszédével kapcsolatosan. A *Magyarország híre* szerint a belügyminiszter sem idegenkedik e reformtól, de „*A nem régen lefolyt események tanulságai azonban szomorú bizonyítékokat szolgáltatnak arra, hogy a megyék és városok autonómiáját semmiféle téren korlátozni nem lehet és nem szabad. Igen sok indokot lehet felhozni a rendőrség államosítása mellett, de többet és súlyosabbat arra, hogy Magyarország jelenlegi viszonyai mellett ezt keresztülvinni nem volna helyes.*”³⁹ A cikk írója szerint, megfelelő anyagi gondoskodás mellett a rendőrség a városok autonómiájának csorbitása nélkül is megfelelően szervezhető és fejleszhető volt. Egyébként megalapozott érvelést ezen újsághír sem hozott fel.

Az 1908. V. 15-ei ülésén elhangzott beszédében KMETY Károly erőteljesen ellene szólt a rendőrség államosításának. Jelezte, hogy mint a függetlenségi párt tagja, és mint liberális felfogású egyén „... *abban a nézetben vagyok, hogy a legeslegmagasabb állami érdek, a legeslegnagyobb nemzeti érdek nem engedi meg, hogy mi az államosításokat tovább folytassuk. [...] A rendőrség államosítása nem is szükséges a végből, hogy a rendőrségnél mutatkozó hiányok és bajok megszüntessenek. A lényeg az, hogy az egész országban a városi rendőrség fegyveres ereje egyöntetűleg és megfelelőleg szerveztessék.*”⁴⁰ Közölte, hogy államosítás esetén a vármegyei rendőrhatalmú tisztviselőket (szolgabírókat) is államosítani kellene. Ez pedig olyan nagy lépés volna, amelyet végkép nem tud támogatni.

Amikor 1908 májusában a kolozsvári rendőrség államosítása érdekében küldöttség kereste fel a belügyminisztert és JUSTH Gyulát a képviselőház elnökét, akkor az utóbbi azt mondta, hogy minden államosításnak ellene van, de támogatja a kormánynak azt az erőfeszítését, hogy anyagi segítséggel könnyítse a vidéki rendőrségek fejlesztését. Gróf ANDRÁSSY Gyula belügyminiszter kijelentette, hogy „... *a városi rendőrség kérdésének leghelyesebb megoldását ő is az államosításban látná, ma azonban*

politikai tekintetek a közvéleményt teljesen elfordították az államosítás gondolatától s ezzel a kormánynak is számot kell vetnie. A fő baj az, hogy egy jó és modern rendőrség költségeit kevés magyar város bírja meg, állami segítséggel szükséges tehát a városokat, ebben a törekvésükben támogatni.”⁴¹

1908. május végén arról is olvasható az érdeklődő, hogy a belügyminiszter szívesen államosítja az egész ország rendőrségét, ha ahhoz az országgyűlés hozzájárul, ámbar azt is tudják, hogy a képviselők igen tekintélyes száma ellene van az államosításnak, politikai okokból. Itt ellentét mutatkozott a politikai érdek és az adminisztráció érdeke között. Az ellentétek feloldása érdekében irodalmi és parlamenti vitákat is szerveztek, amelyből derekasan kivette részét MOLNÁR Lajos szekszárdi rendőrkapitány *A rendőrség államosítása és az önkormányzat* című munkájával. Vele szemben nem bizonyult elégségesnek csupán annak a kijelentése, hogy a nemzeti ellenállásra tekintettel van szükség az önkormányzati rendőrségre. „Molnár Lajos föltárta ezt az igen nagyfontosságú kérdést minden oldalról, a politika, a jog, a közigazgatás, a bíraskodás és a közbiztoság érdekeinek figyelemre méltatásával. Politikusainknak nem tudjuk eléggé figyelmébe ajánlani ezt a szokatlan ügyességgel és éles dialektikával írott munkát.”⁴²

MOLNÁR Lajos szűkebb hazájában is ejtettek szót e dolgozatáról, megjegyezve azt is, hogy „Párt-szempontról a városi rendőrség államosítását sokan ellenzik, aminek meg is van a maga indokolt háttere. Ezekkel szemben Molnár rendőrkapitány nyomós érvekkel bizonyítja, hogy a városi rendőrség államosítását keresztül lehet vinni a városok önkormányzati jogaiknak megsértése nélkül.”⁴³

Molnár Lajos a *Közbiztonság* folyóirat lapjain mintegy három évvel később megjelent írásában is felhozta az államosítást ellenzők érveit, rámutatva azok alaptalanságára és tarthatatlanságára.⁴⁴

A pápai képviselőtestület 1908. V. 11-én vette napirendre Szekszárd város átiratát, amelyben javasolták, hogy Pápa város is kérelmezze a városi rendőrségek államosítását. A rendőrkapitány az államosítás mellett foglalt állást, mások ellene szóltak. Volt, aki jelezte, hogy már a rendőrkapitánynak, állam közege általi kinevezése is baj. A polgármester szintén az államosítás ellen foglalt állást és képviselőtestület is ily értelemben határozott.⁴⁵

A *Közbiztonság* című folyóirat 1910. évre kiadott almanachja közzétett több olyan tanulmányt, amelyekben a szerzők, az ellenérvek kritika alá vonásával nyilvánultak meg az államosítás mellett.⁴⁶

Országgyűlési beszédében dr. HOLLÓ Lajos 1911. IV. 6-án a községi vagy városi rendőrségek államosításának felmerült eszméje kapcsán kijelentette „Mi azt, hogy a városokban a rendészet vezetését kivesszük az önkormányzat kezéből és az állam kezébe adjuk át, szintén el nem fogadhatjuk, mert amint egészében az államosításnak ellenesei vagyunk, éppen úgy vagyunk a darabokban való államosításnak is ellenzői.”⁴⁷

1911. IV. 25-én országgyűlési felszólalásában gróf BATTYHÁNY Tivadar először arra hívta fel a figyelmet, hogy a miniszterelnöknek a hűsvéti lapokban megjelent nyilatkozatai arra utalnak, hogy a rendőrség államosítását el akarja odázni a következő év második felére. Beszéde későbbi részében arra is kitért, hogy azért rosszak a vidéki rendőrségek, mert alacsony a tisztikar és a személyzet létszáma. Az államosítás jelentős létszámszaporítást igényel, melyre azonban nincs pénz. Az államosítást szorgalmazóknak számolniuk kell a költségnövekedési tényezővel is. Végezetül arra kérte a pénzügyminisztert, hogy a még rendelkezésre álló pénzt, ne egy rendőrállam kiépítésére, hanem a nép javára fordítsák, mivel sok helyütt jelentkezik a pénzsűke.⁴⁸

A *Városok Lapja* című folyóirat 1911 tavaszán arról adott hírt, hogy Esztergom képviselőtestülete nem zárkózik el a városi kapitánynak a Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) kongresszusán történő részvételétől, de az nem lehet kiküldetés és a költségeit sem fedezi a város. Ugyanis a MROE működése az államosításért folyik, a város képviselőtestülete pedig azt nem pártolja. Alkotmányvédelmi szempontból nem kívánatos.⁴⁹

Esztergom képviselőtestületének határozatával kapcsolatban SZÉMANN János, Bazin város rendőrkapitánya a *Közbiztonság* folyóirat hasábjain tett észrevételt, melyben bírálat alá vonta az esztergomi álláspontot illetőleg döntést.⁵⁰

1911 tavaszán a Szatmárnémetiben megjelenő *Rendőri Lapok* című folyóirat vezércikkében hozta le azt, hogy a politikai helyzet gyakori változása hol felszínre vetette, hol pedig mellékkéssé süllyesztette a városi rendőrségek államosításának témáját. Érzékletesen foglalta össze az ellenérvek gyakran hangsúlyozott elemeit. „Jól tudjuk, hogy a rendőrség államosítása ellen kérelmelhetetlen harcot indít a párt-politika s az autonómia ócska vértjét felöltve fog küzdeni az általa beképzelt „rendőrállam” ellen, de reánk nézve, kik a vidéki, autonóm alapon szervezett rendőrség, valamint rendészet és közbiztonság viszonyait, állapotát ismerjük, ez a mellünknek szegzett fegyver nemcsak támadó, hanem védő is, mert a hány érvet az autonómia nevében fel lehet vonultatni az államosítás ellen, ugyanannyit mellette s éppen az autonómiára támaszkodás sürgeti legjobban elárvelt rendőrségünk államosítását.”⁵¹

A főváros mellett az ország déli vármegyéiben az érdeklődők azt is olvashatták, hogy „*Az államosítást ugyan egy-két helyen nagyon ellenzik. Féltik a rendőrség államosításától a városok önkormányzatát, mert így mindenütt a törvényhatósági bizottság kezében van a rendőrség. Maga a polgárság azonban nagyon is kívánja a rendőrség államosítását, mert ez sokkal előnyösebb lenne reá nézve.*”⁵²

1910-től elő-elő került az a hír is, hogy a vidéki rendőrség államosítása nem aktuális, mivel a hozzá kapcsolódó „*. . . létszámemelés olyan nagy anyagi teher volna, amelyet a költségvetés most nem bír el.*”⁵³

Két évvel később arról is jelent meg néhány sor, hogy a rendőrségnek „*. . . oly sűrűn hangoztatott államosítása hosszú időre lekerül a napirendről, mert az államosításnak – a kormány véleménye szerint – leküzdhetetlen pénzügyi akadályai vannak.*”⁵⁴

A Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) 1913. VII. 12-14-re győri helyszínnel tervezte a hetedik évi rendes közgyűlését, amelyre dr. ANGYAL Armand győri főkapitány meghívta a belügyminisztert. Amikor felkereste, a miniszter közölte, hogy a készség megvan a rendőrség államosítására, egy dolog kell még, pénz.⁵⁵

A győri kongresszus résztvevőikhez a makói rendőrkapitány kínos feltűnést keltő táviratot küldött, amelyben arról adott hírt, hogy a polgármester eltiltotta a kongresszuson való részvételtől a makói rendőrtisztviselőket. A város testületi ülésén interpelláció hangzott el, mondván, hogy a polgármester magatartásának elítélésével Makó városát az egész ország nyilvánossága előtt kipellengérezték. E miatt a kapitány maga kért önmaga ellen fegyelmi eljárást.⁵⁶

1914 tavaszán az *Esztergom* című folyóirat arról is tudósított, hogy a „*. . . kormány pénzügyi nehézségek miatt lemondott a rendőrség államosításáról, pedig e lemondás fájdalmas tört döfött mindazok szívébe, akik a vidéki városok éjjeli közbiztonságát szívükön viselik, vagy életmódjuk folytán ez ügyben érdekelve vannak.*”⁵⁷

1918. év elején a belügyminiszter rendelkezésére országos adatgyűjtés folyt a vidéki rendőrségek működésére, fenntartására vonatkozóan. A rendőri főosztály vezetője azt nyilatkozta, hogy az ország összes rendőrségének államosítása tervbe van véve, melynek végrehajtásáról természetesen csak az adatgyűjtés befejezése után lehet szó.⁵⁸

Az adatgyűjtő kérdőívek kibocsátását követően Debrecen és Kecskemét közgyűlése az államosítással szemben foglalt állást. Utóbbi 56 szavazattal 18 ellenében hozott ellenző határozatot, amelyet Pécs városának bizonyosan megküldtek azzal, hogy hozzanak hasonló döntést és a közgyűlés határozatát terjesszék fel a képviselőházhoz és a kormányhoz. Kecskemét óvatosságból megjegyzete, ha a kormány mégis végrehajtja az államosítást a város igényt tart egy kerületi főkapitányság ottani elhelyezésére.⁵⁹

1918 március végén a *Kecskeméti Ujság* arról írt, hogy a város vonatkozásában elégedettek voltak a békebeli rendőrséggel, amely szellemében és szervezetségében a fővárosi állami rendőrség felett állott, ha iskolázottságban, felkészültségben talán nem is. Kötelességét mindenkor becsülettel, híven és pártatlanul teljesítette. Nem volt túlkapás, erőszakoskodás, brutalitás. E békebeli állapotokat az államosítás veszélyezteti. „*A brutalitást nem lehetett kiűzni az állami rendőrségből, bármennyit küzdött is elene a sajtó. Van tehát miért is dolgozni a rendőrség államosítása ellen.*”⁶⁰

Éppen hogy eltelt egy hét, amikor ugyanez az újság szintén a címdalán arról írt, hogy a városok nem nélkülözhetik az állami rendőrséget és az ellenvetések, a közigazgatás autonómiájának féltése, már figyelmet sem érdemlők.⁶¹

1918. VI. 6-án minisztertanácsi ülésen a belügyminiszter bejelentette az állami rendőrség szervezéséről szóló törvénytervezetet, amely a következő hónapban került a képviselőház elé.⁶²

Az ügyben érdemi döntés nem született. Az államosítást nem ellenezve, a végrehajtás mikéntjéhez kapcsolódóan készültek észrevételek, különösen nagy terjedelemben a Magyar Városok Országos Kongresszusa által, melynek Állandó Bizottsága az 1918. VIII. 1-én tartott tanácskozás anyagát felterjesztette WEKERLE Sándor miniszterelnök-belügyminiszterhez.⁶³

A vidéki városi rendőrségek államosítását ténylegesen az 1919. X. 1.-ei kormányrendelet indította el,⁶⁴ melynek végrehajtása során és közvetlenül utána is láttak napvilágot ellenvélemények.

Nagykanizsa város képviselőtestülete vette magára a szembe forduló szerepét, akkor, amikor 1920 nyarán tartott közgyűlésén állást foglalt a rendőrség államosítása ellen és a kormányzóhoz fordulva a további végrehajtás felfüggesztését illetően a korábbi állapot visszaállítását kezdeményezte. Legnagyobb érvük az volt, hogy csak törvény rendelkezhet az államosításról, kormányrendelet nem.⁶⁵ A nagykanizsai képviselőtestület a véghatározatot hasonló állásfoglalás céljából megküldte az ország összes törvényhatóságainak és rendezett tanácsú városainak.⁶⁶

Erről több helyi újság is beszámolt, némelyek csupán a tény közlésével, némelyek az adott törvényhatóság állásfoglalásának az ismertetésével.

Pápa város tanácsa 1920. július végén napirendre tért a nagykanizsai átirat fölött, mivel részben befejezett tényekről volt szó, másrészt a rendőri teendők elsősorban állami feladatot képeztek és az államosítás által a város nagy anyagi tehertől szabadult meg.⁶⁷

Sopron város közgyűlése a kanizsai határozatot magáévá tette, annak támogatására felhívta az ország összes törvényhatóságait.⁶⁸ A soproni közgyűlés egyhangúan foglalt állást az államosítás ellen, miután a szónokok megállapították, hogy „*a rendőrség államosítása nem járt a várt eredménnyel; a városi rendőrség élére helyi viszonyokkal ismeretlen idegen tisztviselők kerültek, miből a visszásságok és kínos kellemetlenségek egész sora keletkezett.*”⁶⁹ A Nemzetgyűlés, Sopron város államosítás elleni kérelmét, a Kérvényi Bizottság javaslata alapján, 1921 május végén irattárba tetette.⁷⁰

1922 tavaszán újságcikkben jelent meg olyan vélemény is, hogy a vidéki kisebb ügyek intézői lehetnek képzetlenebbek, csak a helyi körülményekkel legyenek tisztában és minden tekintetben pártatlanok. Hogy a rendőrséggel, az államosított rendőrséggel nem szimpatizál a közönség, nem jelentheti azt, hogy a rendőrség államosítása teljesen elhibázott dolog. „*Csak ott kellene talán a hibát keresni, hogy a rendőrség államosítása minden átmenet nélkül történt meg. Azelőtt a városi polgárságnak beleszólása is volt abba, hogy ki legyen a rendőrség vezetője, aki fölője kerül bírónak, ki legyen az, akinek kezébe sorsának eldöntése jut, mert maga választhatott magának rendőrkapitányt. [...] Mert a vidéki rendőrségnek egész más hivatása van, mint a budapestinek. Különösen kis városban, ahol nagyobb bűnügyek csak nagyritkán fordulnak elő. [...] apróbb ügyek elintézéséhez és vezetéséhez nem kellene tehát olyan nagy vezető zsenik, de inkább olyan emberek, akik minden tekintetben pártatlanok, akiknek meleg a szívük és hályogtalan a szemük, de viszont egyformán néznek mindenkire. [...] Mert ezentúl csak olyan emberek kerülhetnek vezető pozícióba, akik a felekezeti szempontokat sohasem teszik a mérlegre.*”⁷¹

CHOVÁN Károly főjegyző későinek is tűnhet, 1922 decemberében közreadott álláspontja szerint „*Kissé merész állítás hogy a közbiztonsági szervezet államosítása maga után vonja a községi, a járási, a városi és a vármegyei szervezetek államosítását is. Ha így lenne Budapest székesfőváros közigazgatása már régen államosított lenne.*”⁷²

A magyarországi rendőrségek államosítása elleni vélemények több síkon keletkeztek ugyan, azonban kétség kívül az államosítás párti közeg volt az erőteljesebb. Végül is az államosítás létrejött.⁷³ Ezzel a polgári magyar állam új nemzeti szervezettel erősödött a Magyar Királyi Állami Rendőrséggel, amelynek a hatósági területe kiterjedt Magyarország valamennyi városára⁷⁴, bár a községi rendőrségek — nem minden faluban ugyan, de — tovább működtek, a Magyar Királyi Csendőrséggel együttműködve.⁷⁵

A magyarországi rendőrségek államosítása a városi rendőrségek államosításával a polgári magyar állam időszakában be is fejeződött. A magyarországi pártállam kiépítése kapcsán azonban a rendőrség hatásköre gyarapodott, centrális irányításának az erősödése tovább folyt. Ebben a folyamatban talán a leglényegesebb aktus a csendőrség feloszlata, feladatkörének a rendőrség szervezetébe integrálása volt.⁷⁶ Ez az aktus a politikai hátsó szándékoktól terhelt államformáló lépés volt. A magyarországi pártállam változásai, majd felbomlása nyomán a különböző politikai csatározásokból általában a rendőrség került ki győztesen elsősorban a rend védelmében betöltött egyre erősödő monopolhelyzetéből fakadóan. Végül a harmadik évezred elején — számos vargabetű nyomán — az a helyzet alakult ki, hogy a magyar rendvédelem szinte kizárólagos szervezetévé vált a rendőrség. A pénzügyőrség ugyan napjainkban is működik, de már a Nemzeti Adó- és Vámhivatal részeként. A börtönök őrzését ugyan független őrtestület, a büntetés-végrehajtás szervezete látja el, felügyelete azonban az igazságügyi tárcától átkerült a rend védelméért felelős belügyi tárcához. A harmadik évezred elejére a magyar rendvédelmi struktúra olyan koncentrikus irányítású szervezetté vált, amely logikus következménye a dualizmus kori rendőrségek államosításának, illetve a nemzetállamnak az ország rendjéért vállalt felelősége hatékony kivitelezésnek.

Jegyzetek:

¹ERNYES: Pécs város rendőrsége. Az államosítás.

²Idem: A magyar rendőrség története. I.köt. 84-93.p.

³A *Közbiztonság* (1869-1871) elméleti és tapasztalati ismereteket terjesztő heti szak-közlöny az első magyar nyelvű rendőrségi szaklap, amelynek mutatóványa száma Pesten, 1869. VII. 15-én jelent meg, FORSTNER József (1831-1875) alapításával és szerkesztésével. A rendőrség megreformálásáról szóló véleményeknek helyet adó folyóirat rovataiban a vezércikkek mellett szakcikkek, tárcák, belföldi, külföldi és vegyes hírek, szerkesztői üzenetek jelentek meg. Loc.cit. 143-148.p.

⁴Az 1907-től élő Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) működését megelőző időszakban négy Magyar Országos Rendőrkongresszus adott alkalmat az érintettek álláspontjainak közzétételére és megvitatására. 1871. VII. 12. Pest, 70 fő; 1886. I. 17. Budapest, 11 fő; 1893. III. 4. Budapest, 50 főt meghaladó; 1906.V.8. Budapest. A MROE az alapító közgyűlésén túl, kilenc évi rendes (1912-től vidéken) és 4 rendkívüli közgyűlést tartott.

⁵1872/XXXVI.tc. ; 1881/XXI.tc.

⁶1881/III.tc.

⁷A törvény hatálya lépésével a szakírók közül többen a rendőrség államosítását megvalósultnak tekintették, míg mások csupán jelentős lépésnek. 1886/XXI.tc.

⁸Gróf SZAPÁRY Gyula (1832-1905) miniszterelnök és belügyminiszter [1890. III. 13. - 1892. XI. 17.] törvényjavaslatát a közigazgatás államosításáról, 1891. III. 7-én terjesztette be. A javaslat olyan vitát váltott ki, amelynek figyelemmel kísérése az akkori magyar közigazgatás, a hozzá kapcsolódó politikai és egyéb nézetek megismerését is lehetővé tette. A javaslat 5 részben, közel 300 szakaszban fogalmazta meg a jövőbeni államosított vármegyei közigazgatást. Az államosítás végrehajtását, a vármegyei tisztviselők belügyminiszter illetőleg főispán általi kinevezésében látták. Közöltek ugyanakkor államosítandó területeket; a városokban a közrendészetet és az egészségügyet. Bővíteni kívánták a főispáni jogkört, erősíteni a centralizációt. A hosszú vitát követően, augusztusban történt meg a törvényjavaslat megszavazása, de mindössze az első és a második szakaszé, melyeket 1907-ben hatályon kívül helyeztek.

1891/XXXIII.tc. ; 1907/LVIII.tc.

⁹1903/VIII.tc. ; 5 692/1905. (XII. 29.) ME.r. ; 91 000/1905. (XII. 29.) BM.kr.

¹⁰1916/XXXVII.tc. ; 37 000/1917. (III. 23.) BM.kr.

¹¹A rendelet tartalmazza többek között, hogy a Magyar Tanácsköztársaság belső rendjének megalapozása és fenntartása a Vörös Hadsereg kiegészítő részét képező Vörös Őrség feladata, melynek felállításával egyidejűleg, az összes rendőri vonatkozással bíró karhatalmi alakulatok megszűnnek. A Vörös Őrség átvette a csendőrség, a fogházőrség, a határrendőrség, a népőrség, a pénzügyőrség, a rendőrség – budapesti és vidéki – és a védőrség feladatait, valamint e testületek állományát is. 1/1919 (III. 26.) BN.r.

¹²A mindössze három szakaszból álló rendelet ténylegesen nem került végrehajtásra, bár kimondta a Vörös Őrség megszüntetését és azt, hogy az államrendőrség személyzete az addigi Vörös Őrség személyzetéből áll. 1919. VIII. 4-én román csapatok vonultak be Budapestre, 1919. X. 18-án a Szövetségi Katonai Ellenőrző Bizottság, a magyar rendőrség és csendőrség főfelügyelőjévé és ellenőrévé kinevezte Halsey Edward YATES amerikai ezredest. 4/1919.(VIII.3.) MNK.r.

¹³1919. IX. 22-én a FRIEDRICH István (1883-1951) kormánya [1919. VIII.15. - XI. 24.] elfogadta a 14 hónappal korábban beterjesztett törvényjavaslatot, amelynek kiadásáról BENICZKY Ödön (1878-1931) belügyminiszter [1919. IX. 11. - 1920. III. 15.] 5 047/1919. (X.1.) ME szám alatt, törvénytörvényként gondoskodott. A kormányrendeletet az 1920/I.tc. 10.§-a hatályban tartotta, a szabályozást törvényerőre emelte. Budapesten visszaállt az állami rendőrség, vidéken megkezdődött az államivá válás. A kormányrendelet kimondta, hogy a budapesti államrendőrség a határrendőrséggel együtt a magyar állami rendőrségbe olvad be és egységes szervezettel, egységes létszámmal alkot. A megnevezés magyar állami rendőrség. A korábban beterjesztett törvényjavaslat Magyar Királyi Államrendőrség elnevezést tartalmaz, amely hamarosan visszatért a kormány 2 394/1920. (III. 18.) ME rendeletével. A bélyegzőkön a magyar állam címerét és a Szent Koronát kellett alkalmazni. A községi rendőrségek fennmaradtak.

5 047/1919. (X. 1.) ME.r. ; 1920/I.tc. ; 2 394/1920. (III. 18.) ME.r. ; ERNYES: A községi rendőrségek a vidék rendvédelmében.

¹⁴Az ellenható tényezők/érvek felsorolása több csoportosítási lehetőséget is felvet. Jelen tanulmány az időrendbeli sorrendet részesíti előnyben.

¹⁵ORBÁN Balázs bíróságokat érintő álláspontja egyértelműen szemben áll a három hatalmi ágra vonatkozó (törvényhozás, végrehajtás, bíraskodás) Charles-Luis Secondat de MONTESQUIEU (1689-1775) által megfogalmazott hatalommegosztás elvével. A klasszikus hatalommegosztás megvalósulását/érvényesülését szolgálta az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól történő elkülönítése az 1869/IV. törvénycikkkel.

ORBÁN: 383-399.p.

¹⁶MNL-BaML. PVTBI. 1872-1950. IV.1402: 162/1894.jkv.

¹⁷Loc.cit. 24/1898.jkv és 44/1899.jkv.

¹⁸Loc.cit. 220/1902.jkv.

¹⁹Szeged közigazgatása. A rendőrség. 7.p.

²⁰RUSZOLY: 115.p.

²¹A polgármesterek kongresszusáról. 6.p.

²²A rendőrség. 3-4.p.

²³Ogy.Ki. 1902. Törvényjavaslat a határrendőrségről. Indoklás a határrendőrségről szóló törvényjavaslatához. 249-255.p. *Az 1901. évi október 24-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai*. VII. Kötet. 431 p.

²⁴A m. kir. határrendőrség. 79-83.p.

²⁵Ogy.Kn. 1911. TISZA István felszólalása. 360-366.p. *Az 1910. évi június 21-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója*. VI. kötet. 568p.

²⁶ANGYAL

²⁷A városok törvénye. Kada Elek kecskeméti polgármesternek a rendőrkapitányok hatáskörére kifejtett nézetei. 4.p.

²⁸BOLDISÁR

²⁹A rendőrség és az önkormányzat. 12-13.p. ; A vidéki rendőrség reformja. 5.p. ; A rendőrség szervezése. 2.p.

³⁰A mozgalom kezdete visszanyúlik az 1871. év nyarán tartott I. Magyar Országos Rendőrkongresszushoz, melyet követően 1886-ban, 1893-ban és 1906-ban voltak országos rendőrkongresszusok. A közelmúltbeli tanácskozás a Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) Alapító ülése volt 1907. II. 18-án (1907. II. 17-18-19.).

³¹A törvényhatósági jogú városok és a rendezett tanácsú városok rendőrségei alkották a vidéki városi rendőrségeket. A második törvényhatósági törvény 24 várost rögzített, mint törvényhatóságot. Az összes városi rendőrségek száma pedig meghaladta a 130-at. 1886/XXI.tc.

³²KOVÁCS

³³TISZA: 205.p.

³⁴A nagy sajtóérdeklődés övezte tanácskozásról több újság is beszámolt. Loc.cit. 206-207.p. ; Vidéki rendőrkapitányok kongresszusa. 3-4.p.

³⁵Megjegyzendő, hogy debreceni rendőrkapitány indítványáról talán csak a *Szeged és Vidéke* folyóirat tett említést. Rendőrkapitányok kongresszusa. 5.p.

³⁶TISZA: op.cit. 220.p. ; HEGEDŰS

³⁷Ogy.Kn. 1908. HALÁSZ Lajos felszólalása. 110-115.p. In *Az 1906. évi május hó 19.-ére hirdetett országgyűlés képviselő-házának naplója*. XVIII.kötet. 513 p. ; A képviselőház ülése.

³⁸A rendőrség államosítása. (1908. V. 9.) 2.p. ; A vidéki rendőrség államosítása. (1908. V. 14.) 3.p.

³⁹A rendőrség államosítása. (1908. V. 10.) 2.p.

⁴⁰Ogy.Kn. 1908. KMETY felszólalása 1908.V.15. 296-297.p. In *Az 1906. évi május hó 19.-ére hirdetett országgyűlés képviselő-házának naplója*. XVIII. kötet. 513 p.

⁴¹A rendőrség államosítása. (1908. V. 20.) 3.p.

⁴²A rendőrség államosítása és az önkormányzat. (1908. V. 31.) 3-4.p. ; MOLNÁR: *A rendőrség államosítása és az önkormányzat*.

⁴³A rendőrség államosítása és az önkormányzat. (1908. VI. 4.) 5.p.

⁴⁴MOLNÁR: A mostoha gyermek.

⁴⁵1908 tavaszáig Szeged, Arad, Kolozsvár, Győr, Szabadka, Sopron, Bártfa, Hajdúböszörmény, Nyitra, Lugos, Makó, Körömbánya, Dobsina, Veszprém, Poprád, Szekszárd, Dés, Szamosújvár, Karcag városok kérték a belügyminiszterhez eljuttatott feliratban a vidéki városok rendőrségeinek az államosítását.

Városi közgyűlés. A rendőrség államosítása. 3.p.

⁴⁶GEGUS — SZÉKELY

⁴⁷Ogy.Kn. 1911. HOLLÓ Lajos felszólalása. 482-488.p. In *Az 1910. évi június 21.-ére hirdetett országgyűlés képviselő-házának naplója*. VI.kötet. 568 p.

⁴⁸Ogy.Kn. 1911. BATTYHÁNY Tivadar felszólalása. 11-14.p. In *Az 1910. évi június 21.-ére hirdetett országgyűlés képviselő-házának naplója*. VI.kötet. 568 p.

⁴⁹Esztergom nem fedezi a kongresszuson részvétel költségeit. 158.p.

⁵⁰A vonatkozó határozatot az esztergomi testület elküldte a városok képviselő testületeinek.

SZÉMANN

⁵¹A rendőrség államosítása. (1911. V. 1.) 1.p.

⁵²A vidéki rendőrségek államosítása. (1911. VIII. 3.) 5.p. ; A vidéki rendőrség államosítása. (1912. VII. 28.) 5.p.

⁵³A vidéki rendőrség államosítása. (1910. VII. 21.) 4.p.

⁵⁴Nem államosítják a rendőrséget. 3.p.

⁵⁵A MROE felkereste a minisztert. 317.p.

⁵⁶Rendőrtisztviselők kongresszusa Szatmáron. 3.p. ; A makói rendőrkapitány ügyében Návay interpellált. 9.p.

⁵⁷A közbiztonság. 6.p.

⁵⁸A vidéki rendőrség államosítása. (1918. II. 3.) 5.p.

⁵⁹KOPASZ. 341.p.

⁶⁰A rendőrség államosításáról. 1.p.

⁶¹A rendőrség államosítása. (1918. IV. 6.) 1.p. (1918)

⁶²MNL-OL. W12. Me.i. Mt.jkv. 1918.VI.6.19/33. Törvénytervezet bejelentése az állami rendőrség szervezéséről. *Belügyminiszteri bejelentés az állami rendőrség szervezéséről szóló törvénytervezetről*. 1918.VI.6. 19. ülés 33. napirend. {W-szekció a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár iratairól készült digitális másolatok.}

⁶³Városok és a rendőrség államosítása. 132-134.p.

⁶⁴5 047/1919. (X. 1.) ME.r. op.cit.

⁶⁵A kormányrendeletet a február 29-én kihirdetett 1920. évi I. törvény cikk 10.§-a hatályában tartotta.

„10. § A nemzetgyűlés az 1919. évi augusztus hó 7. napja óta az alkotmányos jogrend és a jogbiztonság helyreállítása végett alakult kormányok és tagjaik rendeleteinek érvényességét elismeri; felhatalmazza azonban a minisztériumot, hogy ezeket a rendeleteket a szükséghez képest hatályon kívül helyezhesse, módosíthassa vagy kiegészíthesse. Utasítatik egyúttal a minisztérium, hogy amennyiben e rendelkezések a törvényhozás hatáskörébe tartozó ügyekre vonatkoznak, mielőbb megfelelő törvényjavaslatokat terjesszen a nemzetgyűlés elé.”

1920/I.tc. 10. §

⁶⁶Nagykanizsa és a rendőrség államosítása. 3.p.

⁶⁷Nagykanizsa a rendőrség államosítása ellen. 2.p.

⁶⁸Sopron – a rendőrség államosítása ellen.

⁶⁹Loc.cit. 37.p.

⁷⁰Ogy.i.Nn. Az 1920. évi február hó 16-ára hirdetett nemzetgyűlés naplója. 197. ülés 1921.V.30. 229.p. *Az 1920. évi február hó 16-ára hirdetett nemzetgyűlés naplója. Tizedik kötet.* 699 p.

⁷¹Hogy a rendőrséggel nem szimpatizál a közönség. 1.p.

⁷²CHOVÁN

⁷³5 047/1919. (X.1.) ME.r.

⁷⁴PARÁDI: *Az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi rendőrségei 1867-1919.* 97-100.p. ; Idem: *A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945.* 124-133.p. ; Idem: *A magyar rendvédelem 1919-1945.* 59-73.p.

⁷⁵Idem: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 93-116.p.

⁷⁶1 690/1945. (V. 8.) ME.r. ; 1 700/1945. (V. 7.) ME.r. ; Idem: *A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség.* 38-40.p. ; Idem: *A csendőrség magyarországi története.* 64-81.p.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- ERNYES: *Pécs város rendőrsége. Az államosítás.* (1.;) — ERNYES Mihály: *Pécs város rendőrsége. Az államosítás.* Pécs, 2000, Pécsi James és James Bt. 301+4p. HU-ISBN 963 03 8038 2.
- ERNYES: *A magyar rendőrség története.* (2.;3.;) — ERNYES Mihály: *A magyar rendőrség története.* Budapest, 2002, Belügyminisztérium. 342 p. HU-ISBN 963 92 0814 0.
- MOLNÁR: *A rendőrség államosítása és az önkormányzat.* (42.;) — MOLNÁR Lajos: *A rendőrség államosítása és az önkormányzat.* Szekszárd, 1908, Molnár Mór Könyvnyomdai Intézete. 35 p.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* (75.;) — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- RUSZOLY (20.;) — RUSZOLY József: *Szeged szabad királyi város törvényhatósága 1872-1944.* Szeged, 2004, Csongrád Megyei Levéltár. 336 p. HU-ISBN 963 72 3763 1.
- TISZA (33.;34.;36.;) — TISZA Miksa: *Magyarország rendőrségének története.* Pécs, 1925², „Haladás” Nyomda Részvénytársaság. 395 p.
- TANULMÁNYOK**
- ERNYES: A községi rendőrségek a vidék rendvédelmében. (13.;) — ERNYES Mihály: A községi rendőrségek a vidék rendvédelmében. *Belügyi Szemle*, LXI.évf. (2013) 9.sz. 75-113.p. HU-ISSN 1789-4689.
- HEGEDŰS (36.;) — HEGEDŰS Sándor: Elnöki jelentés a Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesületének 1907. dec. 17-én, Budapesten tartandó alakuló közgyűléséhez. 208-223.p. In TISZA Miksa: *Magyarország rendőrségének története.* Pécs, 1925², „Haladás” Nyomda Részvénytársaság. 395 p.
- KOPASZ (59.;) — KOPASZ Gábor: A városi rendőrség államosítása és a törvényhatósági jogú városok első fokú közigazgatási hatósága. 335-376.p. In SZITA László et al. (szerk.): *Baranyai helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve, 1972.* Pécs, 1973, Baranya Megyei Levéltár. 483+2p. HU-ISSN 0525-566X.
- PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. (76.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, HU-ISSN 0133-6738. XXXVII.évf. (1989) 2.sz. 35-40.p.
- PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi rendőrségei 1867-1919. (74.;) — PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi rendőrségei 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 13.sz. 97-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2000. március 19.-én, Párizsban hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A közbiztonság közös európai örökségünk” című XIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőrség magyarországi története. (76.;) — PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2008) 19. sz. 64-88.p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07.-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. (74.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XX. évf. (2011) 23.sz. 124-143.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. október 9.-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A kiegyezéstől az ezredfordulóig felszámolt országos hatáskörű magyar rendvédelmi testületek.” című XXIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A magyar rendvédelem 1919-1945. (74. ;) — PARÁDI József: A magyar rendvédelem 1919-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVII.évf. (2017) 54.sz. 59-92.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. október 9.-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A kiegyezéstől az ezredfordulóig felszámolt országos hatáskörű magyar rendvédelmi testületek.” című XXIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

- ANGYAL (26. ;) — ANGYAL Armand: A rendőrség államosítása. *Közbiztonság*, XVIII.évf. (1911) 15.sz. (IV.10.) 191-192.p.
- BOLDISÁR (28. ;) — BOLDISÁR Kálmán: A vidéki rendőrség szervezése. *Pesti Hírlap*, XXVIII.évf. (1906) 332.sz. (XII.2.) 34-35.p.
- CHOVÁN (72. ;) — CHOVÁN Károly: Refleksiók a közigazgatás államosításának kérdéséhez. *Magyar Közigazgatás*, XL.évf. (1922) 50.sz. (XII.10.) 1-3.p.
- Esztergom nem fedezi a kongresszuson részvétel költségeit. (49. ;) — Esztergom nem fedezi a kongresszuson részvétel költségeit. (Szerkesztőségi közlemény.) *Városok Lapja*, VI.évf. (1911) 14.sz. (IV.8.) 158.p.
- Hogy a rendőrséggel nem szimpatizál a közönség. (71. ;) — Hogy a rendőrséggel nem szimpatizál a közönség. (Szerkesztőségi közlemény.) *Zemplén*, LIII.évf. (1922) 52.sz. (V.2.) 1.p.
- A képviselőház ülése. (37. ;) — A képviselőház ülése. (Saját tudósítótól.) *Magyarország*, XV.évf. (1908) 112.sz. (V.9.) 5.p.
- KOVÁCS (32. ;) — KOVÁCS Kálmán: Válasz, Győr város rendőrkapitányának. *A Város*, IV.évf. (1907) 8.sz. (II.23.) 5-6.p.
- A közbiztonság. (57. ;) — A közbiztonság. (Szerkesztőségi közlemény.) *Esztergom*, XIX.évf. (1914) 13.sz. (III.29.) 6.p.
- A makói rendőrkapitány ügyében Návay interpellált. ( ) — A makói rendőrkapitány ügyében Návay interpellált. (Szerkesztőségi közlemény.) *Délmagyarország*, II.évf. (1913) 174.sz. (VII.27.) 9.p.
- MOLNÁR: A mostoha gyermek. (43. ;) — MOLNÁR Lajos: A mostoha gyermek. *Közbiztonság*, XVIII.évf. (1911) 17.sz. (IV.23.) 225-226.p.
- A MROE felkereste a minisztert. (55. ;) — A MROE felkereste a minisztert. Szerkesztőségi közlemény. *Városok Lapja*, VIII.évf. (1913) 26.sz. (VI.28) 317.p.
- Nagykanizsa és a rendőrség államosítása. (66. ;) — Nagykanizsa és a rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Kecskeméti Közlöny*, II.évf. (1920) 162.sz. (VII.17.) 3.p.
- Nagykanizsa a rendőrség államosítása ellen. (67. ;) — Nagykanizsa a rendőrség államosítása ellen. (Szerkesztőségi közlemény.) *Pápa és Vidéke*, XV.évf. (1920) 49.sz. (VII.28.) 2.p.
- Nem államosítják a rendőrséget. (54. ;) — Nem államosítják a rendőrséget. (Szerkesztőségi közlemény.) *Váci Hírlap*, XXVI.évf. (1912) 44.sz. (VI.9.) 3.p.
- A polgármesterek kongresszusáról. (21. ;) — A polgármesterek kongresszusáról. (Szerkesztőségi közlemény.) *Esztergom*, II.évf. (1897) 36.sz. (IX.5.) 6.p.
- Rendőrkapitányok kongresszusa. (35. ;) — Rendőrkapitányok kongresszusa. (Szerkesztőségi közlemény.) *Szeged és Vidéke*, VI. évf. (1907) 41. sz. (II.19.) 5.p.
- A rendőrség. (22. ;) — A rendőrség. (Szerkesztőségi közlemény.) *Hazánk*, VII.évf. (1900) 52.sz. (III.2.) 3-4.p.
- A rendőrség államosítása. (1908. V. 9.) (38. ;) — A rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Budapesti Hírlap*, XXVIII.évf. (1908) 112.sz. (V.9.) 2.p.
- A rendőrség államosítása. (1908. V. 10.) (39. ;) — A rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Magyarország*, XV.évf. (1908) 113.sz. (V.10.) 2.p.
- A rendőrség államosítása. (1908. V. 20.) (41. ;) — A rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Budapesti Hírlap*, XXVIII.évf. (1908) 121.sz. (V.20.) 3.p.
- A rendőrség államosítása. (1911. V. 1.) (51. ;) — A rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Rendőri Lapok*, VIII. évf. (1911) 5. sz. (V.1.) 1.p.
- A rendőrség államosítása. (1918. IV. 6.) (61. ;) — A rendőrség államosítása. (y. e. szignó) *Kecskeméti Ujság*, XI.évf. (1918) 71.sz. (IV.6.) 1.p.
- A rendőrség államosításáról. (60. ;) — A rendőrség államosításáról. (Szerkesztőségi közlemény.) *Kecskeméti Ujság*, XI.évf. (1918) 63.sz. (III.27.) 1.p.

- A rendőrség és az önkormányzat. (29.;) — A rendőrség és az önkormányzat. (Szerkesztőségi közlemény.) *Budapesti Hírlap*, XXVII.évf. (1907) 8.sz. (I. 9.) 12-13.p.
- A rendőrség államosítása és az önkormányzat. (1908. V. 31.) (42.;) — A rendőrség államosítása és az önkormányzat. (Szerkesztőségi közlemény.) *Budapesti Hírlap*, XXVIII.évf. (1908) 131.sz. (V.31.) 3-4.p.
- A rendőrség államosítása és az önkormányzat. (1908. VI. 4.) (43.;) — A rendőrség államosítása és az önkormányzat. (Szerkesztőségi közlemény.) *Tolnamegyei Közlöny*, XXXVI.évf. (1908) 23.sz. (VI.4.) 5.p.
- A rendőrség szervezése. (29.;) — A rendőrség szervezése. (Szerkesztőségi közlemény.) *Országos Ellenőr*, VI.évf. (1907) 3.sz. (I.12.) 2.p.
- Rendőrtisztviselők kongresszusa Szatmáron. (56.;) — Rendőrtisztviselők kongresszusa Szatmáron. (A Szamos eredeti tudósítása.) *Szamos*, XLV.évf. (1913.) 161.sz. (VII.15.) 3.p.
- Sopron – a rendőrség államosítása ellen. (68.;69.;) — Sopron – a rendőrség államosítása ellen. (Szerkesztőségi közlemény.) *Városok Lapja*, XV.évf. (1920) 6.sz. (XII.28.) 37.p.
- Szeged közigazgatása. A rendőrség. (19.;) — Szeged közigazgatása. A rendőrség. (v. szignó) *Hazánk*, X.évf. (1903) 38.sz. (II. 13.) 7.p.
- SZÉMANN (50.;) — SZÉMANN János: Néhány megjegyzés Esztergom város képviselőtestületének határozatára. *Közbiztonság*, XVIII.évf. (1911) 17.sz. (IV.23.) 225.p.
- Városi közgyűlés. A rendőrség államosítása. (45.;) — Városi közgyűlés. A rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Pápai Hírlap*, V.évf. (1908) 20.sz. (V.16.) 3.p.
- A városok törvénye. Kada Elek kecskeméti polgármesternek a rendőrkapitányok hatáskörére kifejtett nézetei. (27.;) — A városok törvénye. Kada Elek kecskeméti polgármesternek a rendőrkapitányok hatáskörére kifejtett nézetei. *Szeged és Vidéke*, II.évf. (1903) 123.sz. (V.23.) 4.p.
- Városok és a rendőrség államosítása. (63.;) — Városok és a rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Városok Lapja*, XIII.évf. (1918) 17.sz. (VIII.24.) 132-134.p.
- Vidéki rendőrkapitányok kongresszusa. (34.;) — Vidéki rendőrkapitányok kongresszusa. (Szerkesztőségi közlemény.) *A Város*, IV.évf. (1907) 8.sz. (II.23.) 3-4.p.
- A vidéki rendőrség államosítása. (1908. V. 14.) (38.;) — A vidéki rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Tolnamegyei Közlöny*, XXXVI. évf. (1908) 20. sz. (V.14.) 3.p.
- A vidéki rendőrség államosítása. (1910. VII. 21.) (53.;) — A vidéki rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Tolnamegyei Közlöny*, XXXVIII. évf. (1910) 29. sz. (VII.21.) 4.p.
- A vidéki rendőrség államosítása. (1918. II. 3.) (58.;) — A vidéki rendőrség államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Rákos Vidéke*, XVIII. évf. (1918) 5. sz. (II.3.) 5.p.
- A vidéki rendőrségek államosítása. (1911. VIII. 3.) (52.;) — A vidéki rendőrségek államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Délmagyarország*, II.évf. (1911) 175.sz. (VIII.3.) 5.p.
- A vidéki rendőrségek államosítása. (1912. VII. 28.) (52.;) — A vidéki rendőrségek államosítása. (Szerkesztőségi közlemény.) *Délmagyarország*, III.évf. (1912) 173.sz. (VII.28.) 1.p.
- A vidéki rendőrség reformja. (29.;) — A vidéki rendőrség reformja. (Szerkesztőségi közlemény.) *Pesti Napló*, LVIII.évf. (1907) 8.sz. (I.9.) 5.p.

SZÖVEGGYŰJTEMÉNYEK

- ORBÁN (15.;) — ORBÁN Balázs: A fővárosi rendőrségről szóló törvényjavaslat tárgyalásakor (1881.III.10.). 383-399.p. In *Orbán Balázs országgyűlési beszédei az 1878-1881-ki országgyűlésen. Külön lenyomat az Országgyűlési Naplóból.* Budapest - Kolozsvár, 1881, TETTEI Nándor és Társa - DEMJÉN László. 408 p. /ORBÁN Balázs országgyűlési beszédei, IV. füzet./

ALMANACHOK, LEXIKONOK, ZSEBKÖNYVEK, ADATTÁRAK

- GEGUS — SZÉKELY (46.;) — GEGUS Dániel — SZÉKELY Vladimír (szerk.): *A Közbiztonság Almanachja 1910. évre.* I.évf. Budapest, 1909, LÉGRÁDY Testvérek. 614 p.
- A m. kir. határrendőrség. (24.;) — A m. kir. határrendőrség. 79-83.p. In GEGUS Dániel — SZÉKELY Vladimír (szerk.): *A Közbiztonság Almanachja 1910. évre.* I.évf. Budapest, 1909, LÉGRÁDY Testvérek. 614 p.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

- MNL-BML.PVTBI. — Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) , Baranya Megyei Levéltár (BML),
(16.;17.;18.) Pécs Város Törvényhatósági Bizottságának Iratai (PVTBI)
- MNL-OL. W12. Me.i. Mt.jkv. — Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Országos Levéltár (OL) Miniszterel-
(62.;) nökségi iratok (W12. Me.i.) Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (Mt.jkv.)
- Ogy.i.Ki. — Ogy.i. (Országgyűlés Irattára) Ki. (Képviselőházi irományok)
(23.;
- Ogy.i.Kn. — Ogy.i. (Országgyűlés Irattára) Kn. (Képviselőházi napló)
(25.;37.;40.;47.;48.;
- Ogy.i.Nn. — Ogy.i. (Országgyűlési Irattár) Nn. (Nemzetgyűlési napló)
(70.;

JOGSZABÁLYOK

- 1872/XXXVI.tc. — 1872/XXXVI.tc. Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és ren-
(5.;) dezéséről.
- 1881/III.tc. — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
- 1881/XXI.tc. — 1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről.
- 1886/XXI.tc. — 1886/XXI.tc. a köztörvényhatóságokról.
- 1891/XXXIII.tc. — 1891/XXXIII.tc. a vármegyei közigazgatás rendezéséről.
- 1903/VIII.tc. — 1903/VIII.tc. a határrendőrségről.
- 1907/LVIII.tc. — 1907/LVIII.tc. a vármegyei közigazgatás rendezéséről szóló 1891/XXXIII. tör-
(8.;) vénycikk hatályon kívül helyezéséről.
- 1916/XXXVII.tc. — 1916/XXXVII.tc. a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrségről.
- 1920/I.tc. — 1920/I.tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gya-
(13.;65.;) korlásának ideiglenes rendezéséről.
- 5 692/1905. (XII.29.) ME.r. — 5 692/1905. (XII.29.) ME.r. a határrendőrségről szóló 1903/VIII.tc. életbe
(9.;) léptetéséről.
Magyarországi rendeletek Tára, XXXIX.évf. (1905) I.füzet. 1455.p.
- 91 000/1905. (XII. 29.) BM.kr. — 91 000/1905. (XII. 29.) BM.kr. valamennyi törvényhatósághoz Fiume vá-
(9.;) ros kivételével a határrendőrségről szóló 1903/VIII.tc. életbe léptetésének a végrehajtásáról.
Magyarországi rendeletek Tára, XXXIX.évf. (1905) I.füzet. 1455-1541.p.
- 37 000/1917. (III. 23.) BM.kr. — 37 000/1917. (III. 23.) BM.kr. a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőr-
(10.;) ségről szóló 1916/XXXVII. törvénycikk végrehajtása és a hatáskörök körül-
írása.
Belügyi Közlöny, XXII.évf. (1917) 16.sz. 406-411.p.
- 1/1919 (III. 26.) BN.r. — 1/1919 (III. 26.) BN.r. a Vörös Őrség felállításáról.
(11.;) *Belügyi Közlöny, XXIV.évf. (1919) 18.sz. 719-720.p.*
- 4/1919.(VIII.3.) MNK.r. — 4/1919.(VIII.3.) MNK.r. a Magyar Népköztársaság Kormányának rende-
(12.;) lete. Államrendőrség felállítása.
Belügyi Közlöny, XXIV.évf. (1919) 38.sz. 1179.p.
- 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. — 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról.
(13.;64.;73.;) *Magyarországi Rendeletek Tára, LIII.évf. (1919) I.füzet. 752-767.p.*
- 2 394/1920. (III. 18.) ME.r. — 2 394/1920. (III. 18.) ME.r. az állami hatóságok, hivatalok és intézmények
(13.;) elnevezéséről, és az állami címereken a Szent Koronának alkalmazásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIV.évf. (1920) I.füzet. 140-142.p.
- 1 690/1945. (V. 7.) ME.r. — 1 690/1945. (V. 7.) ME.r. a csendőrség felosztásáról és az államrendőr-
(76.;) ség megszervezéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIX.évf. (1945) I-VI. füzet 131-133.p.
- 1 700/1945. (V. 7.) ME.r. — 1 700/1945. (V. 7.) ME.r. a Magyar Államrendőrség felállításáról.
(76.;) *Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIX.évf. (1945) I-VI. füzet 133-135.p.*